

Måste gitt

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

Bild: Erik Vallsten

Rek för åk 7 - gymnasiet

I *Måste gitt* följer vi Metin, en ung man i en av Stockholms förorter. Metin förenar sin småkriminella tillvaro med konstnärsdrömmar. Han skriver dagbok om allt han ser och gör där namn och platser dokumenteras i minsta detalj. När boken försvinner tar Metins liv en helt ny vändning. Filmen, som med ett säreget driv förenar humor och allvar, är en bra utgångspunkt för samtal om klassfrågor, segregation och skapandet som utväg.

Filmen och läroplanen

Måste gitt passar utmärkt att använda särskilt i ämnena Svenska och SO men också estetiska ämnen som Bild och Musik. Inom svenskaämnet kan en utifrån filmen fördjupa sig i språkutveckling (nyord) och språksociologi (språk som makt) samt självständigt skrivande (författande). Inom SO-ämnena kan en utifrån filmen fördjupa sig i aktuella teman som segregation, gentrifiering, klassklyftor och integration samt lag och rätt. Inom estetiska ämnen kan en prova på att, precis som filmens huvudperson Metin, gestalta sina tankar och känslor eller skapa en epilög till filmen.

Handling

Först en tillbakablick till 1999: en pojke hjälper sin pappa att plantera ett träd. Pappan säger till sin son att varje människa bör under sitt liv göra tre saker: plantera ett träd, skriva en bok och fostra ett barn.

Därefter nuet, 2016: pojken är vuxen och bor tillsammans med mamma och lillebror i Jordbro utanför Stockholm. Vi introduceras till Metins värld – familj, kompisar, småkriminell verksamhet – genom korta ihopklippta scener som åtföljs av Metins röst i voice-over. Han och hans två vänner och kumpaner har nyss tagit emot en sändning förfalskade klockor och Metin går till Pantbanken och får 30 000 kronor i kontanter för en ”Rolex”.

Men Metin vill något mer med sitt liv, berättar han i voice-over. Han tar fram en fullklottrad skrivbok där han antecknar att ”farsan kommer att bli stolt”. Lite senare hastar han med svarttaxi in till stan, han är tre timmar försenad till ett inträdesprov till scenskolan och har inte förbeträtt något för juryn, däribland Lena Endre som sig själv. Han spelar upp en rånscen, erkänner att han inte vet vad en ”monolog” är och säger hejdå. I brådskan på väg därifrån tappar han sin anteckningsbok.

Väl hemma märker han att boken är borta, vilket gör honom väldigt upprörd eftersom den innehåller information om begångna brott och namn på medbrottslingar som absolut inte får komma ut. Samtidigt, i en helt annan del av stan, ligger Lena Endre i sin säng och läser, synligt förundrad och uppiggad, Metins bok.

Dagen efter ringer Lena Metin och berättar att hon har hans skrivbok och ber honom komma in till stan. Väl där introduceras han av receptionisten Nathalie för Puma Andersson, redaktör på ett bokförlag som vill publicera hans dagbok. Metin menar att det är omöjligt, att boken är hemlig och att han bara vill ha den tillbaka. Puma hänvisar till att den befinner sig hos förlagschefen Anders, som också är Lenas make.

Senare på kvällen går Metin hem till deras tjugusiga våning där en bjudning pågår. Han går därifrån i vredesmod när det visar sig att boken inte

är där. Utanför träffar han Nathalie som vänligt avvisar hans närmanden.

Hemma i Jordbro träffar han sina vänner. De hör skott och det visar sig att en ung kille blivit skjuten till döds. Kompisarna pratar om vikten av att hålla käft, att aldrig någonsin gola, och Metin blir nervös eftersom hans skrivbok är fylld med ”golmaterial”.

Därför åker han tillbaka till förlaget där han hamnar i gräl med Nathalie som han hävdar gett honom ”signaler” medan hon menar att hon bara försökt vara trevlig. Hon uppmanar honom att ”göra som ni gör i förorten” för att få tillbaka sin skrivbok. Tillsammans med sina två vänner bryter sig därför Metin in hos Lena och Anders. Han hittar inte boken, men hans kompisar passar på att stjäla klockor och smycken. De säljer stöldgodset och går ut på stan för att festa, men Metin är inte på partyhumör.

Väl i Jordbro igen träffar han sin lillebror och uppmanar honom att aldrig bli en loser som han. När de kommer hem berättar mamman att hon dejtar en man vilket upprör Metin som går därifrån och hamnar i dispyt med Erkan, en bekant. Metin flippar och misshandlar Erkan brutalt men ångrar sig redan på väg från brottsplatsen.

Metin hämtas in på förför och medan Metin sitter i sin cell drömmer han om sin pappa, vilket gör att han ångrar sig och vill ge ut boken. När Metin släpps i väntan på rättegång håller turkiska föreningen alternativ rättegång där Metin sonar sitt brott genom att ge Erkan alla sina pengar. Därefter skakar de hand. På voice-over hör vi Metin konstatera att allt som pågår i orten bara är ”ett skådespeleri”.

Metin undertecknar förlagskontraktet och får skrivplats på förlaget. Han flyttar tillfälligt in hos Puma eftersom han måste ”ligga lite lågt” ett tag. Medan Metin skriver väcks svåra minnen liv och han vill återigen dra sig ur bokprojektet. Han skäller ut Puma och hävdar att ”för dig är jag bara ett projekt” vilket Puma förnekar. Återförenad med kompisarna i Jordbro följer han med för att kränga stöldgods men kommer återigen att tänka på sin pappa och ångrar sig.

Ett år senare. Boken ”Måste gitt” har just kommit ut och Metin ska signera böcker på ett bibliotek när polisen dyker upp för att ta in honom på förhör om falska klockor. Puma blir först förtvivlad men inser sedan att det kan bli bra PR som i sin tur kan gynna bokförsäljningen. Han ber poliserna ta ut Metin genom huvudentrén, helst med handklovar.

I en avtoning ser vi hur människor från olika världar – Lena och Anders från kultursfären och Metins familj från förorten – läser ”Måste gitt” med stor behållning. Till eftertexterna hör vi Ison & Filles fångadagen-hit ”Jag skrattar idag”.

Bild: Erik Vallsten

Bild: Erik Vallsten

Tema: Samma stad, skilda världar

Måste gitt skildrar en frontalkrock mellan två världar som rymts i en och samma stad: hur den unga, småkriminella killen Metin från orten plötsligt ges tillträde till de fina kulturkretsarna i innerstaden. Kontrasterna mellan världarna är stora och Metin slits mellan sin lojalitet med kompispänget hemma i Jordbro och drömmen om att ta sig därifrån genom att komma in på scenhögskolan eller ge ut en ”riktig” bok.

- Hur skildras Metins vardag i Jordbro? Vilka ingår i hans familj? Vad heter de? Hur lever de? Vilken musik lyssnar de på? Hur klär de sig? Vad äter och dricker de? Hur ser det ut i lägenheten och närområdet? Hur är stämningen mellan familjemedlemmarna?

- Hur skildras människorna och miljöerna som Metin möter i innerstan? Vilka är de? Vad heter de? Hur lever de? Vilken musik lyssnar de på? Hur klär de sig? Vad äter och dricker de? Hur ser förlagskontoret och lägenheterna ut? Hur uppträder de mot varandra och mot Metin?

- Många gånger i filmen får vi se Metin förflytta sig, via pendeltåg eller bil, mellan Jordbro och innerstan. Det är så kallade transportsträckor som en ofta klipper bort i film eftersom de inte brukar tillföra så mycket till berättelsen. Varför tror du att filmskaparna i det här fallet ändå väljer att skildra dessa resor? Vad tänker Metin på i baksätet i bilen eller på pendeltåget – och hur vet vi det?

Stockholm är, liksom andra svenska storstäder, en segregerad stad. Forskning visar dessutom att segregationen ökar och att andelen som tjänar allra mest ökar i innerstaden på bekostnad av de som tjänar minst. De fattiga trängs allt längre ut i ytterförorterna, såsom Jordbro där Metin bor. Roger Andersson, som är professor i kulturgeografi på Institutet för bostads- och urbanforskning vid Uppsala universitet, menar att den ökande segregationen beror på flera faktorer:

1. Att de redan rika blir rikare och de redan fattiga blir fattigare;
2. Att välfärdsutbudet, såsom skolor, sjukvård och äldreomsorg, har förändrats;
3. Att bostadsmarknaden i allt högre grad styrs av privata intressen i stället för offentliga;
4. Att andelen hyreslägenheter blir allt mindre.

- Hur kan dessa fyra faktorer öka segregationen i en stad? Fundera, diskutera och leta efter fakta på internet. Men var noga med att bara använda dig av tillförlitliga källor!

- Hur ser det ut där du bor? Är det en segregerad kommun? Gå in på din kommuns hemsida och ta reda på inkomstskillnader mellan olika områden.

- Vad kan vi göra för att minska segregationen i en stad? Fundera gärna på stadsplanering, kultursatsningar och politiska åtgärder men också på vad medborgarna kan göra för att bidra till minskad segregation i vardagen.

Tema: Språk som humor och makt

Måste gitt ger många exempel på språkförbistring, d v s hur bristande språkkunskaper leder till missförstånd. Metin förstår inte alla ord som Lena och Puma använder och Lena och Puma förstår inte alltid vad Metin säger och/eller skriver.

- Vad betyder följande ord, som Metin har svårt att förstå: monolog, bankett, förläggare?

- Vad betyder följande ord, som Lena måste googla: para, heitzi, shurda, ajde, ajna?

- När Metin gör inträdesprov till scenskolan säger han till juryn att ”de pratar skitkonstigt på svensk film”. Vad menar han med det? Håller du med? Hur skiljer sig *Måste gitt* från andra filmer när det gäller språket?

I filmen skapar språkförbistring komik, men språket kan också användas som maktmedel; för att få någon att känna sig korkad, utanför eller mindre värd. Det gäller exempelvis mellan olika samhällsklasser, yrkesgrupper, åldersgrupper och mellan olika gäng eller subkulturer.

- Ge exempel på scener där språket används som maktmedel i *Måste gitt*.

- Ge exempel på hur språket kan användas som maktmedel i din vardag, antingen av dig själv eller av andra.

Språket brukar också sägas vara nyckeln till integration, d v s att en person som kommer till ett nytt land måste lära sig landets språk för att bli en del av samhället. Can Demirtas, som spelar Metin i *Måste gitt*, har i en intervju sagt att ”språket är nyckeln till allt. Om man pratar ren svenska så blir man accepterad vart man än kommer. Du kan ha fina kläder, lukta gott, men om det låter fel när du öppnar munnen så spelar det ingen roll vilken bil du kör eller vilken klocka du har.”

Bild: Erik Vallsten

• Fundera på och diskutera det som Can Demirtas säger om vikten av att prata korrekt. Stämmer det? Har du själv liknande erfarenheter?

• Varför är det så viktigt att kunna svenska i Sverige? Tänk t ex på tillgång till samhällsinformation, utbildning, jobb, sjukvård, kultur, möjlighet att påverka politiska beslut mm.

• Författaren Mustafa Can, som kom till Sverige från Turkiet som barn, pratar ofta om språket som en klassfråga: ”[K]lass handlar inte bara om ekonomi utan också om makten över ens position i samhället och om hur andra betraktar en. Jag känner personer som äger tio restauranger men jag är ändå rikare eftersom jag äger ett språk.” Vad menar Mustafa Can med att språket gör honom rik?

• Även om det sägs att en måste kunna svenska för att integreras i Sverige så finns det invandrare som klarar sig utmärkt på sitt modersmål här. Det gäller särskilt de som flyttar hit från engelskspråkiga länder. Hur kommer det sig? Finns det andra förklaringar än att många i Sverige kan engelska?

Forskning visar att ju sämre en person talar ett språk, desto större är risken att hen uppfattas som ointelligent eller dum. Filmens Metin upplever att kulturmänniskorna på förlaget tror att han är just korkad, vilket förstås gör honom arg och frustrerad.

• Vad tror du; tycker Puma att Metin är korkad? Eller finns det andra förklaringar till att Metin upplever att han blir bemött som korkad?

• Både Puma och Lena är fascinerade av Metins språk – både hans sätt att skriva och hans ordval. Varför, tror du?

Tema: Förorten på film

Mediebilderna av den svenska förorten är generellt väldigt negativ. TV, radio och tidningar rapporterar ofta om rån, misshandel och skottlossning som skett i Tensta, Angered eller Rosengård men ytterst sällan om andra händelser från dessa ”utsatta områden” som de brukar kallas. Ett annat problem med medierapporteringen är att den sker utifrån, det vill säga ett reportageteam från mediekontoret i innerstaden åker ut och tillbringar några timmar i ”problemförorten”, sätter sig sedan i sin bil och åker tillbaka till redaktionen och skriver eller klipper ihop sitt reportage. Det saknas inifrånperspektiv. Därför blir mediebilderna av förorterna ytliga, onyanserade och missvisande och de som bor där känner sällan igen sig i beskrivningen av deras ort. Skådespelaren och filmproducenten David Nzinga, som spelar Metins kompis Bratte i filmen, bor i Jordbro också i verkligheten. Han har berättat att när folk kommer till Jordbro för första gången brukar de bli chockerade över hur fint och

vänligt det är; lekande barn och folk som hälsar glatt på varandra.

• Googla på ”nyheter Jordbro” eller liknande. Vad får du fram? Vilken bild av förorten förmedlas i nyheterna?

• Vilken bild av Jordbro förmedlas i *Måste gitt*? Fundera både på negativa och positiva sidor som skildras i filmen och jämför dem med mediebilderna.

• Hur tror du att medierapporteringen från ”utsatta områden” skulle bli om den gjordes av journalister som faktiskt bodde där?

I väntan på rättegången håller turkiska föreningen vad de kallar för ”den riktiga rättegången” där de fastställer Metins skadestånd till Erkan, som han misshandlat svårt. Både Metin och Erkan tycks mest vilja få det överstökad, de utbyter en sedelbunt och tar i hand. Efteråt berättar Metin via voice-over att det som sker i förorten är oäkta, en fasad, att man bara försöker leva upp till förväntningarna: ”Allt är ett skådespeleri. Allt ni ser, allt ni hör. Det är ingen som vill döda nån. Jag vet. Jag har sett allt, gjort allt. Jag vet vad jag pratar om.”

• Metin menar alltså att våldet i förorten är ”skådespeleri”, att han och hans kompisar gör vad som förväntas av dem. Vad tänker du om det? Och varifrån kommer förväntningarna; från kompisar, andra förortsbor, från dem själva?

• Hur kan medierna och mediebilderna påverka Metins och hans kompisars agerande? Har även medierna förväntningar på de unga i förorten att de ska vara på ett visst sätt? Hur känns det att läsa i medierna om ett brott en själv varit inblandad i?

Tema: Mansroller och kvinnoroller

Metins värld är till stora delar manlig. Han umgås med killar, bråkar med killar och gör affärer med killar. Förlagschefen Anders och förläggaren Puma är män. Den mäktiga turkiska föreningen består av män. Poliserna är män.

• Hur är killarna och männen i *Måste gitt*? Vilka olika mansroller möter vi och hur skiljer de sig från varandra?

• Vad ger hög status bland killarna och männen i Jordbro? Hur ska du vara och se ut för att få respekt?

Men det finns också några enstaka kvinnor och flickor i *Måste gitt*, även om de har biroller: Mamman, systemen och systerdottern. Lena Endre, Nathalie och tjejerna på klubben.

- Hur är tjejerna och kvinnorna i filmen? Beskriv likheterna och skillnaderna mellan kvinnorna i Jordbro och de i innerstan!
- Vilken status har kvinnorna jämfört med männens?
- Varför lägger sig Metin i sin mammas kärleksliv? Hur reagerar hon på Metins ilska?
- Hur talar männen med varandra om kvinnorna?

I Sverige har delar av filmbranschen börjat med så kallad A-märkning av biofilmer. Det är ett slags feministisk motsvarighet till ”fairtrade”- eller ”svanen”märkningen som görs på livsmedel. För att en film ska bli ”A-märkt” krävs att den klarar av följande test (det så kallade Bechdel-testet):

1. Filmen ska skildra minst två namngivna kvinnor ...
2. ... som talar med varandra ...
3. ... om något annat än män.

- Gör testet på *Måste gitt*. Klarar den testet, dvs kan den A-märkas?
- Gör testet på några av dina favoritfilmer för att vilka som kan A-märkas!

Tema: Skapandet som utväg

Metin har hög status i Jordbro; han beundras av de yngre och respekteras av de jämnåriga. De äldre männen i turkiska föreningen var vän med hans pappa och brukar använda sig av Metins tjänster. Det går också bra för honom ekonomiskt; pengarna rullar in och han har allt han behöver för att leva ett gott småkriminellt liv. Ändå är han inte nöjd. Redan tidigt i filmen får vi veta att Metin ”vill något mer” och att han vill ”göra pappa stolt”. Han skriver mycket och han har sökt in till scenskolan, vilket tyder på att han har drömmar som sträcker sig bortom Jordbro.

- Varför håller Metin sitt skrivande och sina skådespelardrömmar hemliga för vänner och familj?
- Fundera på hur berättarrösten används i *Måste gitt*. Vad är det Metin berättar för oss via voice-over? Hur skiljer sig detta från hur han pratar i filmens ”verklighet”? Hur förhåller sig voice-overn till Metins skrivande?

Sverige är ett rikt och på många sätt välfungerande land. Ändå är det många unga i dag som känner oro inför framtiden. Zlatan har berättat att fotbollen räddade honom ur fattigdom, kriminalitet och utanförskap.

För andra kan kulturen fungera som en väg ut ur ett destruktivt livsmönster. Så blev det för Can Demirtas som spelar Metin. Han växte upp i Rinkeby i Stockholm och tillhörde ett stökigt gäng som stadsdelen fångade upp genom att starta en förening där de fick prova på film och teater. ”Det kändes lite schizo, men det var samtidigt väldigt roligt att spela, att släppa sig själv för en stund och gå in i en annan roll”, har Can Demirtas berättat. Det var i den här kulturföreningen som Can senare hittades av regissören Ivica Zubak – och på den vägen är det.

- Att ägna sig åt sport- eller kulturaktiviteter på fritiden är för många barn och unga en skön motvikt till skolan. Vad gör du på fritiden? Vad betyder dina fritidsintressen för dig?
- Vilka aktiviteter skulle du vilja prova på? Vilka sportföreningar finns i ditt närområde? Vilka kurser erbjuder din kommuns Kulturskola? Leta information på internet!

- Om du skulle utveckla ett konstnärligt skapande, kanske till och med försörja dig på det, vilket skulle du välja – kanske skrivande, bildskapande, musik, film, dans? Och i vilken form – till exempel böcker, scenföreställningar, spel, tv, skivor, design, streetart, serier, foto?

”Livet kan ta slut närsomhelst, men en bok vara för evigt”, säger Puma. ”Varje människa bör plantera ett träd, skriva en bok och fostra ett barn”, sade Metins pappa. Båda talar om att skapa något varaktigt, något som finns kvar efter döden, och det är något som många drömmer om att göra. Kanske också Metin. Men att i likhet med Metin skriva en bok – eller göra film, musik, konst – handlar ju också om att dela med sig av sig själv till andra. Att öppna sig och visa fram sitt inre.

- När Metin sitter på förlagskontoret och skriver sin bok blir han vid ett tillfälle väldigt upprörd och vill hoppa av projektet. Varför blir han så upprörd? Vilka minnen bubblar upp och hur påverkar de honom?

Måste gitt har ett öppet slut, vilket innebär att vi inte får veta hur det kommer att gå för Metin. Hur tror du att hans framtid kommer att bli?

- Skriv/rita/filma en epilög till *Måste gitt* som berättar vad Metin gör om några år. Hitta på fritt eller låt dig inspireras av de här frågorna: Kommer Metin att uppfylla allt hans pappa sade att en människa bör? Fortsätter han att skriva? Bor han kvar Jordbro? Har han partner? Jobb? Är han fortfarande kriminell? Pratar han likadant? Vilka umgås han med? Går han på scenskolan?

Bild: Erik Vallsten

Tips på fördjupning

Filmer om förorten

Jag har din rygg (Sebastian Lagerkvist, Sverige, 2015). Prisbelönt kortfilm om ett festsuget kompisgäng som råkar stöta sig med fel man på pendeltåget.

Gola inte (Sebastian Lagerkvist, Sverige, 2016). Spännande novellfilm om en lärare som får svårhanterlig information om sina elever: ska han ”skydda” dem eller ”gola”?

Elixir (Babak Najafi, Sverige, 2004). Novellfilm som med svart humor berättar hur illa det skulle gå om det inte fanns invandrare i Sverige.

Jag är fan en panter (Jennifer Jerex m fl, Sverige, 2014). Stark och hoppningivande dokumentär långfilm om ungdomar som bedriver gräsrotspolitik i förorten.

Under Gottsunda (Viktor Johansson, Sverige, 2014). Fascinerande spelfilm i dokumentär stil som berättar om vardagsdramatiken bland barn och unga i en Uppsalaförort.

Ett öga rött (Daniel Wallentin, Sverige, 2007). Filmatiseringen av Jonas Hassen Khemiris moderna klassiker.

Förortsungar (Catti Edfeldt, Ylva Gustavsson, Sverige, 2006). Sagoskimrade musikfilm om förortslivet för de yngre.

Böcker, artiklar och länkar

Johanna Langhorst, *Förortshat* (Ordfront förlag, 2013). Väl-skriven reportagebok om medierapportering, segregation och vardagsrasism.

Jonas Hassen Khemiri, *Ett öga rött* (Norstedts, 2003). Modern klassiker som med varm humor skildrar motsättningar mellan innerstad och förort, drömmar och verklighet.

Reportage om den ökade segregationen i Stockholm, Dagens nyheter 2015-09-21:
<http://www.dn.se/sthlm/stockholm-bli-en-allt-mer-delad-stad/>

Intervju med *Måste gitts* skapare, Dagens nyheter 2017-01-04:
<http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/demirtas-zubak-vi-selar-inte-ut-rasistkortet-och-ursaktar-en-massa-saker/>

Reportage om A-märkning av film, Rättviseförmedlingen 2014:
<https://rattviseformedlingen.se/typ-jamstallt-ar-inte-tillrackligt-a-markt-om-a-markt/>

”The Rule” – mycket underhållande och upplysande video om Bechdeltestet för film:
<https://feministfrequency.com/video/the-bechdel-test-for-women-in-movies/>

Produktionsuppgifter

Sverige 2017

Regi: Ivica Zubak

Producent: Abbe Hassan

Manus: Ivica Zubak, Can Demirtas

Foto: Erik Vallsten

Medverkande: Can Demirtas, Jörgen Thorsson, Selma Caglar, med flera

Längd: 97 minuter

Åldersgräns: Tillåten från 11 år

Produktionsbolag: Indian Summer Film AB

Svensk distributör: Triart Film AB

Kontakt: info@triart.se

Sverigepremiär: 2017-01-06

Redaktion

Text: Malena Janson

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, februari 2017

Kontakt

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken filminstitutet.se/boka-skolbio kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.